

Број
20
пара

БАЛКАНСКИ РАТ

Број
30
џилдра

УРЕДНИШТВО:
Краља Милана ул. бр. 2. ТЕРАЗИЈЕ

У СЛИЦИ И РЕЧИ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК
ДУШАН МИЛ. ШИЈАЧКИ

Излази сваке недеље. Ванредно по потреби. — Претплата тромесечно два динара.

Унутрашњост Аја-Софије у Цариграду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Пјесма са Вардара.

Свану... Скопје трепти.. Мустај-беже, склони
Мрак облака што је по челу ти пао..
Побједу је ову нама Алах дао,
Па његовој вољи и ти се поклони .

Пружи руку!.. Ове душе нису јетке,
Не отимљу шћери нити њима ћаре..
Ми дођосмо само у домове старе,
У њима да мртве опојемо претке. .

Под њиховим кровом давно било није
Ништа до ли мемле да животе сатре..
Ми, жртвава светих, носимо им ватре,
На огњишта да нам смрзлу браћу згрије..

Ваша срца бјеху зима што све дави
И прождире као проваљена јама. .
Ми у њима љето доносимо вама,
Гдје свјетлила трепте и видици плави. .

Мостар.

Знаш ли? Пет вјекова, уз грактање врџа,
Ви за сестре наше ковасте ханџаре..
Ми камење драго, сјај и адиџаре,
Носимо им, ево, за вјенчаног дана. .

Гледај! Ова земља није бразде нема..
Она у раздрту дршће одијелу..
Ми ћемо је, беже, обући цијелу,
У класове пуне златних дијадема. .

У њој нам је нико први царски ловор..
Па и ти си само њеног стабла грана —
Њезина су њедра била твоја храна,
И твој говор то је наших дједа говор. .

Па прегори мртву славу турских хорда,
Под ловором љепшим Вардар гледа на те!..
Беже! Шенлук чини!.. Уз наше гранате,
Нека јекне твоја кубурлија горда!..

Алекса Шантић

Радован Тунгуз Перовић — Невесињски:

Ћетна Вукова

— Роман из црногорског ратничког живота —

(4.)

Он је инстинктивно прими прије, но перјаници и успјеше да понтају и ову незвану гошћу и непитаног разговорцију уклоне. Књаз им махну главом да не дирају жене, наслони се десним лактом на пелијеж од шанца подуприје чело прстима, промијени се у лицу, обори зелене очи у зелену траву, и замисли се. Наједном се трже, диже боцу према очима, мућну је и погледа кроз, принесе јој грлић устима, наже и гутну, па је потури поред себе. Затим се окрену Ћетни, премјери је од главе до пета, и прошета уза њу очима неколика пута. И што год је више посматраше, његов строги, дивљи, рисовски поглед постајаше мекши, блажи и сношљивији; док се у једна доба не осу неким топлим, пријатним, звјездастим сјајем. Сурове и злослутне му се црте на лицу и мрске по челу размакоше, а по крајцима помодрелих му усана залепрша лахорски дах озбиљног, благонаклоног, владарског осмијеха. Махнувши руком на Ћетну, показа јој један камен према себи, и заповиједи:

— Сједи!

— Могу и стајат', господару! А мишлим, е нијесам још толико остарала, да не могу дворит' старијега.. рече витешка старица, и поклони се па прилеће руци и кољену књажеву. Књаз јој дозволи да га целива; па, и сам сједнувши на један крш, нареди поново да и Ћетна према њему сједе. Она, наравно, послуша.

Тек тада ће јој књаз:

— Фала ти жено, и на здравици и на сјету! Фала ти од неба до земље! И бог нека ти плати за твоју заслугу данас, е ј' она толико велика да сам ја пријепуки сиромас да те прама њој достојно могу наградит'. Но дај ти мени причај сад: ко си ти, чија си и оклен си, старице?

— Ја сам из Брдах, господару, да те бог живи! А, да простиш, жена сам покојнога Вука Брђанина, а шћер покојнога попа Орловића с Велестова.

— Ти си зар то Ћетна, јад те наша?! А познаје се ваистину, јер осим тебе никоме другоме тако што неби нампало ни басталоучињет'. А што ми с' одмах не каза, чоче да не мислим што не морам? Чуја' сам ја за тебе, божа ти вје ра, те доста; и баш ми је мило што сам те позна'. Но оклен чоче, о ден?

— А изгереваља, господару, за војском. Досадило ми дома једнако чамињат' на некијем главњама те, тун приће нека дан, упртим торбу и понесем мало тајина некој ми ђеци што су о'ден у војску. А, жнаш, не могах одољет' срцу, да их ка' с' ово лије крв може бит' још једном под старос' не виђу.

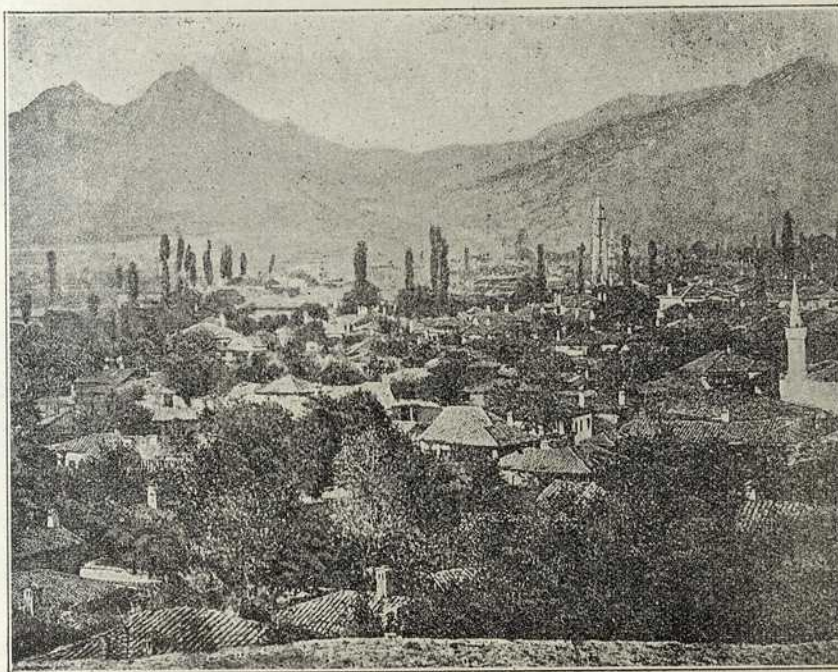
— Гле! Па ти имаш синовах у мојој војсци? То нијесам знава'. Јесу ли ти колики?

— Колики ћ' и бит', господару. Већ сам их, са срећом, и иженила.

— О! А у чијој су бригади?

— У оној војводе Бошковића, господару.

— Ваистину Ћетна ако ми ти велиш: да су ишта налик на те и да су се имало увргли на покојног им а гласитог оца, онда да их сад на 'ви час зовем преда се.

Марков Прилеп.

— Зови, господару! То ми је још једина жеља коју носим на срце за ова још неколика дана живота: да м'их ти пожнаш. Не зато што су моји, но, бож'а ти је вјера,.. а ето па питај кога год хој... ваљасте три главе неј наћ' у ципан-цијелу војску.

— Е, кад је тако и кад ти увјераваш,.. јер знам да твоја уста не знају другојаче но онако како је... онда дај де да их добавим преда се. Васо Савићев!

— Заповиједај, господару! одазва се перјаник.

— Иди, реци војводи Бошковићу да дође; и доведи ми она три ђетића покојнога Вука Брђанина из брдеке бригаде! Потечи, ама брзо.

— Перјаник отрча, а књаз продужи:

— И велиш, окућила с' их. А имаш л' унучади чоче, и слушају ли те снахе?

— Имам, богу на аманет два ђетићка од она два старија, да им је добар дан ће су гођ! А снахе од добрија добре и ваљатне, а, но се срамота фалит', и у добру а за добријема, а и мени добро шњима и њима лијено самном

— Богу фала!
Утолико ето тивој воде Бошковића Књаз ду показа Тетну, и зашта га:

— Познајеш л' ову баницу, војвода?

— Познајем, господару Комшије смо.

— Каква ти се чини, реци ми: ема по души?

— Хоћу, господару. Једне по једне црно горке нити се раћало, нити је има, нити ће се раћат' у данашњи вакат, ка' што је та исто Тетна Вукова.

— И ја тако мислим, а мало приђе сам с' и освједочио. Знаш шта ми се догодило сњом?

И исприча му танко по танко цијели догађај. Па настави:

— Нема те силе ни бијеса који ће покорит' и сагрт' онај народ и оне синове које оваке мајке раћају.

— И нема господару!... пофермаше војвода и пер-

јаници изокола. У том стиже и перјаник Васо с младим Брђанима, који поскидоше капе и по реду прилећеше руци и скуту господарева; па, пољубивши га, измакоше се и стадоше на мирно. Књаз их премјери очима, осмјехну се — очевидно му се допадоше, окрену се бригадиру, и зађе:

Наши под Једреном.

Српска објавница (патрола) доставља телефоном команди оно што је видела.

црне поноћи, отворена, а широко мјесто међу ме и кнегињу направљено. Јес' чула? Е, а сад дед да пијемо!...

— Да те бог живи, господару!.. захори се са свију страна. А Тетна са синовима обиште љубити руке, скуте и кољена господарева.

О да поноса, радости, среће Тетнине! Сретније мајке од ње тога дана није било на окрет бијелога свијета

ПАЛИМ ЖРТВАМА.

Пошли сте смело попут витезова,
Да мучно робље, ког тиран мрви
И ропски ланац стеже толико векова
Ослободите, ил' вене своје источите крви.

Пошли сте напред да душмана злобу
Срушите, и стег свих патња и мука;
Да слободу дате окованом робу.
О, синци пали од душманских рука!

Падосте храбро ко што диви гину;
Срушисте врага и сву злобу њину.
О, хумке свеже овенчане славом

Гробови свети! Истинском и правом
Сузом. Вас данас слави Српство васцело,
И гробља каје десницом здравом:
Жртава палих за свето дело!

СА БОЈНОГА ПОЉА

Наша артиљерија у озоме рату одлично се понела. стари добри глас наших тобџија ново поскољење топџијско у свему је потврдило. Артиљер. школа гађања уз стару пасију и љубав наших тобџија према њиховом оруђу много је допринела нашим успесима на бојном пољу. Нашој пешадији артиљерија је свугде била лесна рука. Дејство наших топова било је страховито разорно, а вештина наших артиљераца задивила је цео свет, јер где год су оком погледали тамо су гвоздену ватру сипали и противника просто брисали. То страховито разорно дејство српских топова најбоље се видело на турским позицијама нарочито на оним тачкама њиховим које су биле нарочито мета наших артиљераца. Друга наша слика представља једну турску позицију на којој се најлепше види вредност наше артиљерије. Прва слика представља позицију наше тешке градске артиљерије на Новацима, пред Битољем. Велики и тешки брзометни топ је добро укопан и сакривен, око њега је сва послуга. У моменту снимања војници га баш пуне гранатом, командир се попео на шанац и повија се и пажљиво мотри кретање непријатеља да би правилно одредио правац и даљину. Један официр бележи потребне податке, а трећи је спреман да изда наредбу „Пали!“. а неколико минута после те наредбе силна маса усијаног гвожђа падала је с наше стране и у непријатељским редовима учинила прави русвај

Српска тешка артиљерија пред Битољем.

Страни војни аташеи и дописници великих листова, који су и сами стручњаци, дивили су се прецизним погодцима наших артиљераца. А и сами наши нови топови француског система Шнајдер Кане, показали су се као ванредно добри и у сваком погледу исправни, као што нам је и сва муниција била да боље не може бити. Све то укупно утицало је на колосалан успех наше артиљерије према противнику, који је у своме артиљериском наоружању имао до овог рата као нај-

боље важеће Крупове топове.

Друга слика представља силно уништавајуће дејство наших топова. Турска батерија заузела је један ванредно леп положај на узвишењу, где је била чак и добро маскирана, па ипак наше су је тобџије брзо нашле и још брже ућуткале, а када су наши стигли на турске положаје нашли су тамо језовиту слику, коју преставља овај снимак г. Марјановића: турска батерија потпуно разбијена, крај топова маса лешева, а место кара гомила разбијена и у комаде искидано гвожђа измешано са неиспаљеним гранатама.

Таквих језовитих слика било је на сваком кораку на Куманову, Прилепу и Битољу, где су онеспособљени силни турски топови, а сва им послуга заједно с коњима побијена од прецизно бачених и добро темпираних српских зрна, чије је разорно дејство ушло већ у причу.

Српска батерија уништила турску.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

НА КОСОВУ

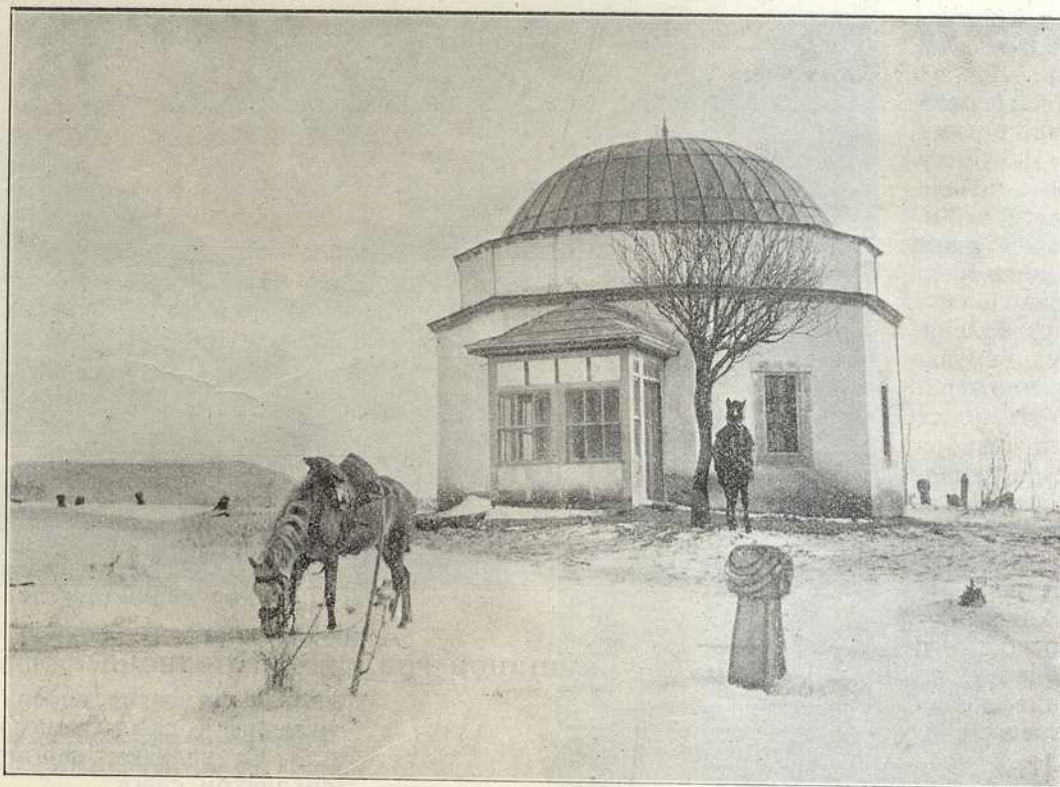

У своје победоносном полету српска војска се није задржала док није избила, преко непролазних гора и гудура, чак на море, на Адрију, док није остварила петвековни сан српског народа и жељу Старога Барда. Све што је на путу стојало остварењу заветне идеје српски ратник је својим грудима рушио и обарао, заливајући обилно својом крвљу ваку стопу ослобођене своје Дедовине. Наша слика представља једно село, које се предало српској војсци, па онда из кућа мучки напало косовске осветнике. Ту је платило главом неколико наших хероја, а шта је после тога било показује слика, јер Србин је кавалер, пун човечности, према побеђеном непријатељу, али нема милосрђа према мучким убицама...

На Косову је — мир!

Када је снажним замахом скрхан отпор подивљалих арнаутских хорда на Мерларима српска се војска треће армије спустила низ Лаб на Косово, да покаје Косовске мученике, да освети Косовску погибију и оствари Косовску идеју, ослободи Српство испод турског јарма и оствари Велику Србију — Душаново царство. Још на Тенеш-долу и пред Приштином Арнаути и Турци су покушали, да задрже српску војску, али каква би то сила могла задржати српске батаљоне, када се ношени Косовском идејом нађоше на догледу Косова, које њиме ваља да покају. Непријатељ је претворен у прах и пепео, а онога дана, када је над престоницом Милутина Великог понова разапет поносни српски стег и Косово више није било тужно, јер је на месту орошеном крвљу Цара Лазе, Милоша, Југ Богдана, девет Југовића и свих других Косовских мученика, плотунима српских топова оглашен Васкрс Велике Србије, а опојане кости мученика Косовских и уједно царство Османлија, који су наше царство ту пре више од пет векова сахранили. Пет векова Србин на Косову носио је трнов венац пун стрпљења и вере у Васкрс, који је ево и дошао.

„Од Мрамора до сува Јавора,
Од Јавора, побро, до Сазлије,
До Сазлије на њемер Ђуприје,
Од Ђуприје до града Звечана
Од Звечана, побро, до Чечана,
Од Чечана врху до планине,
Све је српска војска притиснула!
Коњ до коња јунак до јунака,
Дуге пушке као чарне горе,
Све барјаци као и облаци,
А чадори као и сњегови,
Да из неба плаха киша падне,

Није не би на земљицу пала,
Већ на гобре коње и јунаке...

Пред том силом српском Турци су бегали главом без обзира, а где су и покушали да нам отпора даду горе су прошли но ми на Видов-дан 1839.

Косово је очишћено од Турака и од Арнаута и на њему је — мир. Снег је покрио земљу крваву. Српска војска је заузела све стазе и богазе, а овде на сред поља Косова српска стража одмара се у тулбету, а пред њим одмарају им се уморни парипи, јер њих, крај све своје велике љубави према коњу, српски војник неће да уводи у тулбе, јер неће да га обесвети, неће да чине оно и то су Турци чинили с нашим светињама!

У томе и јесте разлика између овог српског ослобођења поробљених земаља и косовског подјармљења српског народа. Данас тамо где су до јуче Срби били раја и робље нема више ни робова ни раје, ал' ни господара. У Србији су пред законима сви једнаки, не гледајући ни на веру ни на народност.

Божих на бојном пољу.

Од ф. С. ф.

Пошли су из логора у зору бадњег јутра. Далеко, далеко су негде ишли. Ко је од њих знао где у пусти Арнаутлук.

Ћутали су сви. Као мрачни духови кретали су се даље, тихо, као ноћ. Ни коњи, који су их носили, нису хркали, топот копита се губио у јужном, меком снегу.

Тако се ишло даље.

Саме младе, снажне прилике. Младе, крепке прилике, а сви оборених глава. Замишљено, пола поверљиво, гледао је сваки преда се, у коњску гриву.

Иза гора се помаљао бео дан. Први сунчани зраци обасјаху снежну равн и чисто погладише бледе образе војника. То је унело мало живота у црне неме колоне. А тај живот у смрзнутој, мргвој природи значио је за четака смрти.

* * *

Бадње је све то вече. Притиснуо је мраз. Иће је по дрвећу попадало.

Из даљине су се чули мукли топовски пуцњи.

Вранац је рзао и копао погама снег. На брегу су коња почеле издавати моћи. Дрхтао је, а ноге су му се тресле. Главу је спустио уз колена. Узалуд мамузање; заман терање. Уставио се вранац ознојених сапи ухладној ноћи, и стаде као укопан. Даље није могао. А јахач је морао даље, брзо, преко брега команданту. па му однесе важни извештај. А где је командант?

Па ипак мора мора!

Скочи с коња, остави вранца у снегу и по мрачној ноћи пође пешке; ишао је газећи све даље по дебелом снегу.

Ту и тамо му се десило да је цео запао у дебели слој снега, али је он са удвојеном снагом, с надчовечанским напорима прелазио мучни пут.

Како и не би, када му је рекао пуковник, да од њега све зависи, победа и слава славне армаде.

Даље само, даље чак тамо самотној капели, тамо је командант, тамо га чекају.

Како би то било лепо, како би га прослављали. Сви би о њему говорили, у његовом селу би се чуло о његовој храбрости и о његовом пожртвовању за Отаџбину.

И хитао је даље, даље. Кад су изнемогле ноге помагао се рукама.

У његовом дому, тамо далеко, Бог зна колико гора, еј, тамо у његовом дому врло је лепо данас. Он је ту у снегу, на мразу а његови драги и мили седе крај топле пећи и сећају се њега. А они појма немају,

како ће се вратити дому, као јунак. Но, медаљу, златну медаљу ће му прикачити на храбре груди када поднесе команданту извештај. Да, да! А где је командант! Е! Шта је то још пола сата, шта је снег? На дому је у већем снегу на својим плећима довлачио дрва из планине. Па ће и ту без бремена победити овај божићни снег.

Мраз је стегао, а њему ју текао с лица зној. Али даље даље, даље!

Како би се поносили отац му и мати с њиме, да су живи. Но, па како би се мали братац веселио медаљи а сестра би о њему приповедала својим пријатељицама.

Спотакну се о једну смрзнуту грудву снега. Почео је осећати хладноћу. Сетио се, да има ракије у чутурици. То загрева човека и даје му снаге. Сад је већ одморнији ноге су му мало олакшале.

Лањско бадње вече. Ха! Каква разлика. У дому је био заједно са сестрицом и малим братом. Приповедао им је занимљиве приче...

Мраз, мраз, сад је већ осећао озбиљну хладноћу. Дрхтао је. Али је још бун поуздања. Поћи ће поћи!

... Приповетке о гвоздени зуби и о морској вили. Како су га слушали...

Аха! Звук звона. Тај звук мора да долази из близине. То је сигурно звон са капеле. Војсковоја мисли, да га траже с важним вестима, па је наредио, да се звони ту где се до доласка српске војске звонити није смело. Како звони то радосно, радосно и жалосно уједно. Још два ми-

Душанов град код Призрена

нута па је све решено како треба.

Са великим напором газио је по дебелом, полу-смрзнутом снегу.

Поуздање да је близу мете дало је нове моћи изнемоглом телу. Оживи у њему крв...

А ко је то? Тамо у снежној белини стоји неко. Сигурно непријатељ...

Прену се и запе ороз на револверу. По том се лагано, пузећи, приближио до црне прилике. Пришао је са свим близу. Само један скок па да га уништи... Хаха! Шта ноћ учини! Глог је то био, мали џбун.

Опет се чуо звук звона, управо близу њега стовица ксрачаја, тамо за првим брежуљком, колико пет минута од глога.

Сад је тако близу циља!

Сетио се је пријатеља из свога села, који су му рекли да га неће непријатељски куршуми мимсати. Ха! Па где су ти непријатељски куршуми! И онако смрзнут хтео се смејати и даље. Сад га је чекао командант.

А снага га је напуштала. Тамо под глогом без штете ће се мало одморити. Сада неће задоцнити. Још ће лакше и брже отићи до капеле. Гладному, даће му јести...!

Одмор под тобом је мој божићи дар... да није било тебе, не би ја могао стићи здрав и крепак команданту... не би се можда никад више вратио дому своје и братац и сестрица би замном плакали... тако, пак заслужићу златну медаљу.. моје име спомињаће у Огаџбини са поштовањем... и добро ће нам на дому бити.. донећу собом сребра и злата.. овде ћу сазидати

цркву.. за спомен, када си ми дао снаге.. када си ми дао снаге... толико крепке снаге...

У јутру је задувао хладан ветар, почео је падати снег и замећати глог и војника:

Од капеле је долазио гласан звук:

Мир међу људима на земљи!

Српска војска у пустој Албанији

Многи јунаци наши пали су не од бритке ђорде, топа и пушке непријатељске но и од студи и других ратних тегоба. Многим се ни гроба не зна. Једног таквог хероја приказује и ова слика, коју је на бојном пољу снимео Марјановић. На мртвој стражи непомично је стојао храбри ратник, студен је све то више стезала, он је осећао да ће га страшна хладноћа савладати, али свога места није ни смео ни хтео напустити јер си има да буде будан за све своје другове, да их хорде крволочних Арнаута не изненаде. Свесан своје дужности он чува своје место и онда када осећа да га моћи остављају и да нема више снаге, да супрот стане природи, која је увек јача од слабомоћних људи. Студ га је срушила, снага га је оставила и он седе на земљу покривену снегом мало по мало свест га је напуштала и — снег га је завејавао. Када је дошла смена, стражара није било, а када се разданило примећено је, да испод снега вири пушка. Када су одгрнули снег, нашли су под њим смрзнуту војника, у коме већ давно није више куцало ср-

На мртвој стражи вечним сном заспао....

бинско срце, али је пушку своју брзометку тако чврсто држао, да су га другови, из почасте, сахранили заједно с њом.....

Аја-Софија

— УЗ НАШУ СЛИКУ —

Једна од највеличанственијих грађевина свију векова јесте црква Мудрости Божје у Цариграду. Ту је цркву саградио византијски цар Јустинијан године 518 после Христа. Десет хиљада радника градило је цркву шеснајест година. Силно је богатство било скупљено у унутрашњости цркве: злата, сребра, драгог камења, мрамора, слонове кости. Чуло људског духа и богатства

Султан Махмуд II. после дуге опсаде освоји Цариград 1458 и дивље хорде провале у град. Хиљадама хришћана Грка згрнуше се у ову цркву, очекујући чудо с неба, које ће их спасти од Турака. Али место анђела, који би огњеним мачем протерао невернике, провалише јаничари у цркву, поклаше све што су у цркви нашли и мачевима огулише зидове пуне драгоцености. И већ се спремаху да униште и саму грађевину. Но Султан Махмуд није могао ни у оном ратном бесу да одоле утиску овог сјајног споменика византијске културе. Заустави своје хорде и хришћанску цркву претвори у исламску цамију. Крстове замени са полумесецом. Свака цамија мора бити окренута према Меки, али ову нису могли окренути. Како византијску културу нису били у стању да замену својом на многим местима и дан данас сасвим јасно избија испод фушерски набацаних турских боја византијски лик Христов и крстови. Као да тиме хоће да означе правога власника цркве, као да подсећа Османлије на пролазност њихова господства.....

Из нове Србије

Мујезин зове праведне на молитву.

И ако је царство Османлија утрнуло и изчилило у српским крајевима ипак и у слободној Србији муслиманскохоће са својих мунарета, као и до сада, несметано позивају на молитву правоверне Муслимане, међу којима је доста наше и ако одрођене ал' рођене браће по крви и језику.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ИЗ ДУШАНА

К'СМЕТ ЈЕ ТАКИ

У Скопљу Краљ је обишао све што је од интереса, па је зажелио да види и заробљене официре. Довели су их пред њега и Он је са сваким проговорио по коју љубазну реч, похвалио њихову храброст и тешио их јер судбина је тако хтела. „К'мет је таки...“ вели један од официра и у том моменту наш вредни фотограф г. Марјановић снимео је овај приказ.

Поред турских официра на слици се с Њ В Краљем виде маршал двора, пуковник Остојић, управник двора, потпуковник Драг. Т. Николајевић, д-р Чеда Михајловић и капетан Ратко Ракетић.

ИЗ НОВЕ СРБИЈЕ:

На пазару у Скопљу.

КРОЗ ТУРСКА ВРАТА

Један од највећих догађаја била је победа на Куманову и последњи излазак из Скопље. Ванредно лепа наша слика приказује прелазак српске пешадије, која се прославља реним војничким држањем у старом граду, уздисали. Овај догађај један је од најзначајнијих ослободилачких рату, чији су резултати само чудом гледа турски полумилитаристи, на чијим се лицима види своје победе и задаће, која их још сјајно извршили

WWW.UNILIB.RS

ГРАДА

СРПСКИ ГРАД

ког рата јесте знаменита српска
е улазак Срба у Душанов град
ставља моменат уласка српских
д. Као славни победиоци љута
е год се појавила, ступа одме
тоницу за којом смо пет векова
адоснијих догађаја у свом овом
и тако повољни за нас. Каквом
ву необичну поворку српских
обилност људи, који су свесни
е овога још чекала и коју су

Бугарска добровољачка предстража пред Једреном.

У рату је свакако једна од најтежих служба извидничких трупа, које су увек иструрене напред, да пронађу непријатеља и да мере његову снагу. Често се пута деси да извиднице зађу предалеко и упадну међу непријатељске предстраже, па није реткост, да се цела извидница побије или зароби. Наша слика представља једну бугарску добровољачку чету, која је испитујући турски терен око Једрена запала у унакрсну турску ватру, али се јунаци не даду збунити на ватру ватром одговарају.

Четници су посели друм и сипају ватру из својих брзометки на турске предстраже, које су силним огњем натеране на повлачење.

К У Д А ?

Бегство турских породица пред победоносним савезницима.

Од Старца до Битоља.

— Дневник једног обвезника дугавске санитарске колоне. —

Распоредимо се и улогоримо поред пута за Куманово. С десне стране, испод висова, не далеко од нас лежи село Ст. Нагоричане с дивном црквом Св. Ђорђа у средишњем, задужбеном Краља Уроша.

Таскајући радосно око наших великих кола за рањенике седели смо сви сакупљени.

На 20—30 метара од нас, пред првим завојаштем лежало је на слами, под велрим небом, стотинама лако и тешко рањених.

Чује се лелек ових јадника: Траже помоћ други воде, трећи да их покрију сламом, други опет јаучу и преврћу се од бола. Али помоћи нема, или ако је и има она је тако незнатна да се и не примећује.

Тако шћућурени око наших кола, разговарамо се о минулој страшној борби; о тешко рањеним; о неуређено-

сти санитарској; о малој помоћи рањеницима; о сигурној смрти многих рањеника због недовољне неге, кад се од један пут чу пуцањ брзометке у правцу на нас. Мало затим па још један, за овим све више и чешће, док не привуцаше пушке као град кад пада и упрозоре лупа. Куршуми фијукћу више наших глава, један за другим. Наста страшна паника. Ми немамо оружја, а неколико пушака што смо и имали заборависмо у оној забуни. Ја шимо коње и склањајмо се на брда, сви ћемо изгинути, рече

обвезник Михајло. Изгивасмо рече други. За тили часак, у тој забуни, већина полеће на све стране, да се од напасте склони, неки легаше поред кола, други у забуни, забезекнути останадоше иза кола, сетали се ослонити у своје лаке и хитре ноге на стружу ли стружу. Ја нађох сигурна заклона у једној руци недалеко од колоне, одакле сам посматрао како се све дало у бегству на чак и рањеници, који су мало пре пред болницом лежали.

Шта је? Ко је? Ко гуда? Немојте браћо! Срби смо! Стој! и тако стотинама разноврсних узвика, док пуцњава не престаде и док се опет све не стиса. Па шта је то било? Неколико пешака се напило на шенлучило из пушака, други, пак незнајући и сматрајући их за Турке припуцају на њих и тако се изродила ова пуцњава, која је створила ову панику међу нама и коштала два живота неких пешака.

Вратисмо се. У колони наста смех. Неко раније, неко доцније, тек кроз једно пола сахата сви смо се вратили сем једнога, који се тек око по ноћи неприметно ушћуао у логор.

12. октобар

Рђаво смо снавали Целу ноћ нас је будио лелек и

запомагање наших јунака — рањеника, који су преноћили у овом хладном добу на пољани, непокривени и гладни. Срце нам се цепало од жалости.

Болничара има мало, а и оно што их има завукло се по болничким собама па не обилази ове грешнике, што свој живот и спокојство својих милих код куће, држави жртвоваше.

Е сад помислите како је овим грешницима било гледати како њихови другови издишу поред њих, не од рана и бола већ од ноћне студени и без помоћи оних чија је дужност да над њима лебде, преклињајући, и молећи болничаре и меродавне, што њих војнике који за добро и славу наше опште Отаџбине све па и жавот жртвоваше. Али шта ћете, меродавни су слабо о томе водили рачуна.

Тако нам је прошао цео дан. Наш трупни лекар д-р Међера трчао је неуморно око рањеника и ако је он својих послова у колони имао, и сиротим рањеницима бар колико му је у моћи било стање олакшао.

Запљењено турско оружје после битке код Куманова.

добили капи воде, да жеђу угасе.

Целу ноћ је проламало ноћну тишину јаукање рањеника.

13. октобра.

Рањеници страшно јаучу. Скувамо мањерку чаја те им носимо и сваког са једном шољом навојимо.

Ах, како су нам сви сиротани благодарни. „Бог нека ти свако добро да“; „Ово је баш добро“ многи су говорили. Многи пак, који су изнемогли, да ни говорити нису могли, погледали су нас тако благо, тако мало, да сте му из очију могла читати благодарност.

Те су ноћи од зиме и кише која је пред зору падала многи помрли.

Један је, сиромаш, седећи на музичионом савдуку, подлакћен умро. Изгледало је као да седи и да се нешто замислио. Милан Поповић мислећи да је жив приђе му и понуди му чај, али кад не доби одговора, боље га загледа и видеда је мртав. Приђем да видим ко је тај и са цедуље, која му је на грудима висила прочитах да је сељак из Жаркова. Један турски војник — рањеник, који је међу нашим војницима лежао кад нас спази молио нас је склоњеним рукама вичући: „Аман кардаш, аман!“ и

Сунце је зашло Сутоп пада и већ пропирују хладни ветрови. Облачимо шињеле. Већ је хладно. Облећемо око ватре. Вечерасмо нешто мало што у селу нађосмо па се спремамо да спавамо. Сваки тражи себи склоништа. Неки у колима, неки поред ватре а неки, богамп поред кола.

Чује се опасно запомагање рањеника, којима су ране захладнеле. Срце вам се цепа од њихове жалосне заповке.

Командар варабује, да им понуде воде јер грешници, као што сами кажу, нису

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

још нешто што га нисмо разумели, да му воде дамо. Дадох и њему шољу чаја и покријем га сламом и шаторским кридом.

До подне смо помагали болничарима и преносили рањенике по околним зградама по ужасној киши.

Стижу нам гласови да наша војска стално напредује и да је на Овчем Пољу.

У пратњи наредника наше колоне послали смо јутрос многе рањенике у Прешево, одакле се имају железницом отпратити у Србију.

(Наставиће се)

Сви за једног.

— Сличица о разорувању дивљих Арнаута — (2).

Сем тога тешко је било и решење, кога ће од официра послати да тај посао изврши. Имао је двојицу на које је могао увек са сигурношћу рачунати и за које је био уверен да ће, ако оду, или свршити посао повољно или тамо изгинути. Али, ту двојицу је већ раније употребљавао и ови су дали довољно доказа о своме пожртвовању, као и да су кадри брзо стаћи и на тешком месту постојати. И ако је по готову био решен да њима повери тај посао, хтео је да чује пре тога мишљење свију својих командира, који су очекивали у другој соби, Чим су ушли у командантову собу, јавио се и пришао команданту командир 2 чете поручник Димитрије Барбуловић и замолио да он води једно одељење од 200 људи, да вађе нашу патролу и спасе је. Молио је једино, да му се да као водник Љуб. Којовић водник 1 чете, који је њему већ дао пристанак на то.

Пријатно је команданта изненадила ова понуда, јер му је олакшано решење, а радост његова у толика је већа била што се јављају сами баш она двојица о којима је сам мислио. Пошто је заблагодарио на предисретљивости наредио је, да се из сваке чете одабере по 75 војника најздравијих и најбоље одевених, тако да се створи чета од 300 људи. Команда над овом четом одабраних поверена је поручнику Барбуловићу коме је за водника додељен потпоручник Којовић. Они су имали за задатак да патролу спасу а нападаче растерају.

Дубоко у ноћ вршили се припрема. Пробрани су најздравији војници и снабдевени хлебом за два дана.

Те ноћи између 30. и 31. октобра севање муња и грмљавина са громовима толико је испунила ваздух, да је изгледало да ће се околне планине срушити. Киша је лила као из кабла. Јак ветар праћен грмљавом потресао је из темеља камените ханове. Снег који је тих дана нападао преко метра дебљине, нагло се топио, стварајући бујице, тако да је Мавровска речица изашла из корита. Све то показивало је да ће одређена чета имати сутра да издржи борбу за природом и тереном као и са Арнаутима.

У свануће 31. октобра постројила се чета одређених војника спремна да пође храбро ради спасавања својих другова.

И ова чета као и цео други батаљон ставио је себи за девизу *сви за једног, један за све* и од почетка рата до краја викада од тога није одступано.

Кад је чета пошла испратили су је командант са официрима и подофицирима са осталим војницима пожељивши јој срећан пут и добар успех.

Чета се одмах дохватила Врбенског виси на чвјем је врху кота 1550. корачајући смело и поуздано али полако због јаког успона, због снега и јаког ветра. Са Врбенског виси имала је чета прећи једну дубодолину, кроз коју тече Врбевска речица. На другој страни речице у самом подножју велике Богдевске косе налази се село Врбен. Ту су чету сачекали многи сељани са свештеником и објашњавали командирима, којим путем може најлакше стићи у село Кракорницу. На самом излазу из села пресрео је команди-

ра чете јелат младић и предао му писмо од наредника Грубача упућено команданту батаљона. Командир је отворио писмо пошто је био уверен, да ће се садржина и њего тичати. Из писма је командир јасно видео тешку ситуацију у којој се послата патрола налази, и пошто је писмо још једном прочитао послао га је команданту.

У писму своме Грубач јавља, да је после рапорта од 30. октобра, који је послао у 7 сати пре подне, наредио, да се прикупе војници, који су и били по српским кућама спремајући се да пођу даље ка Шкировици. Али тек што су људи почели долазити осула се јака пушчана ватра из турских кућа. Присебан и храбар наредник Грубач нареди војницима да се сви прикупе у кућу трговца Саве Ђириковића. Војници су морали кроз кућне ограде пролазити од куће до куће док се нису сви прикупили у кућу Савину која је грађена као арнаутске куле, те је читав мали град. Ту се затворили и одатле почели одговарати на ватру Арнаута, који су изашли из својих кућа да би спречили војницима долазак у Савину кућу. Поред војника у Савину кућу добегло је више од 60 душа, које жена које деце, а ту је била и сва породица Савина. Са војницима је био и учитељ из Богдева Василије Јевлимовић и његова мати. Пошто су одбили први напад Арнаута, спремили су се за одбрану затварајући улазе. Жене и децу сместили су на други спрат куће, а трећи су употребили као и таван за одбрану.

(Наставиће се)

Наши јунаци

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН

Јован Миленковић

КОМАНДИР ЧЕТВРТЕ ЧЕТЕ, ДРУГОГ БАТАЉОНА, XIII ПЕШАДИЈСКОГ ПУКА, ДРУГЕГ ПОЗИВА

Међу резервним официрима, који су се одликовали на Куманову, видно се истиче овај скромни поштански кондуктер из Смедерева. На челу храбрих Крајинаца капетан Јован показао се на Куманову као прави херој, који је достојан, да против Турчина води војску Хајдук Вељка. У борби је допаноу тешких рана од којих се већ знатно извидео.

На Мердарима

— У комитској чети Воје Танкосића —

Спрем'те се, спрем'те четници,
Силна ће борба да буде.

Залњи је дан пред полазак на границу. Настало журно спремање. Прима се све што ће за борбу ту требати. Одело, муниција, бомбе и остало. Танкосић спрема своју чету на Косово равно. Стигосмо у Куршумлију и сутра дан одмах продужимо на Мердаре. Неописана чежња обузимала је нас младе људе да прегнемо преко оне плаве планине што сакрива од наших очију Косово Поље. Посматрамо лабску долину, којом су ишли косовски мученици на Косово, па ево сада и њихови осветници. Понављајући историју негдашњег доба, премишљасмо шта ће сад да буде. Знали смо и осетили да треба по сваку цену напред, нарочито ту, тим путем Милошеву и Лазареву гробу. Сваки се радовао што је Танкосић туда провео чету. Путници, који су нас сретали, шапутаху за нама, ал' гласно, да смо и ми могли чути: ови ће ударити на најгоре место, на Арнау те, где Србина нема, ниједан се жив вратити неће.

Но ми смо се силно радовали објави рата. Рачунали смо, ако и ово случајно остане маневар, опет би отишли да чегујемо тамо. Дакле свакако у Турску. Догледали смо се са турским стражама. Као да су предосећали нешто. Не изгледају сад обесни; мучки спремају борбу. Танкосић нам прича о Арнаутима, њиховој психи, о борбама и нашој акцији. -- Ми се наслађујемо. Слушамо свог омиљеног Воју. Кад је он међу нама све нам је добро. Шалу затури, говори о најозбиљнијим стварима, просто мораш да га волиш и поштујеш. Требало је проживети с њим неко време, нарочито у оваким часовима и схватити тога човека. Велик је он. По расту само мален. Карактер какав он носи, бистрина и схватање ствари, воља, одлучност и храброст, особине само Воје Танкосића, учиниле су, те је он поштован међу нама и мио као нико. Нема његова четника који живот не би положио за њега. С њим свукуд. Та ми му песме певамо. Стратег је, организатор Гарибалдијева калибра. Однос свој према људима његовим зна тако подесити да би му други завидети могао. Он је наша мајка. И кад смо видели, да је и он с нама задовољан онда смо били као једна душа. Куд он оком, а ми скоком. Његова брига за нас и наша за њега до крајности се изводила. Требало је само бити ту. Ми се поносимо што смо с њим пошли. Нарочито, што је рекао, да ће четнике, који с њим издрже сматрати својим ратним друговима и да му је ова чета, чета одабрана. Што смо с њим даље продирали, све смо били поноснији, храбрији, идеалнији. Трећи октобар је показао да смо четници Воје Танкосића. Гинули смо на граничној линији српске државе као да нам је живот додијао. Идеја наша опил нас је и скакали смо одушељено у смрт. Воја је заузео велик фронт са мало својих људи. Држали смо три карауле: Мердаре, Дубницу и Васиљевац. Другог октобра по подне Воја је расподелио људе на те карауле са напоменом, да на сваки напад од-

говоримо. Дирљиво је било наше растајање. Ја сам остао с њим на Мердарима Легосмо у потпуној спреми. Пушке уза нас. Мистична је та ноћ била. Караула на граници, спремни чекамо борбу једна лампица у ћошку малко светлуца као да оплакује нашу сутрашњу судбину. Нас два-три нисмо спавали. Воја је мало прилегао али опрезно. На Васиљевцу почеше. Чу се пуцањ бомбе. Ја скочих и ослушних боље. Чу се и друга. Казах друговима, а Воја ми рече, да још није време док непријатељ већма не насрне. Кроз пола часа били смо сви према караулом у борби. Воја нас опомиње да не трошимо муницију нагло до сутра. Сутра дан рано осетили смо Арнауте и Турке у непосредној близини. Ваљда су се обноћ привукли. Отвори се силна пушчана палба. Наша војска још не учествује, не добивамо помоћ, јер није тобоже рат објављен. Арнаута је било много. Куљали су као из мравињака. Но ми смо их одбијали. Цели дан борба. Пада се с обе стране. Граничари су наступили с нама. Сутрадан почеше топови да руше карауле. Ми излетисмо на поље и учинисмо фаталан јуриш по поклоног Милана Поповића. Храбри Милан Павловић, Дуле

и остали сфицири с нама поред силних жртава осташе живи, али до крајности огорчени на превару, коју Арнаути према нама учинише. Наиме када видеше да ми збиља не дамо да они повреду границу и да идемо ка њима показаше знакове предаје, а после запушаше. Ту су учествовала и нека оделења II и III-ег пука зато што на самој караули мердарској није било довољно четника и граничара, јер је наш фронт био широк па су били развијени десно и лево. Сутрадан Танкосић учини распоред. Узели смо један положај иза карауле и укопали се у земљу, чекајући да Арнаути наступе, а почели су надирати. Ми смо се потпуно сакрили. Они би морали испод нас пролазити бришућим положајем, а за леђима нам остаје 5--20 метара шумарак. Као да су Арнаути то и осетили, не смедоше напред. Наши су на левом крилу још водили очајну борбу. Они су се готово измешали са

Мајор Војислав Танкосић

Арнаутима тако, да су ови запалили једно село наше. Но то није чудо, јер је снага била несразмерна. Освећено је све то. Пред вече ми се искуписмо са свих караула. Од целе чете половине нема. На непријатељској страни је остало многобројних жртава и наступила је замореност, збуњеност и страх, те су до Приштине гоњени брже.

Те ноћи након 53 сата борбе петог октобра увече добисмо хране и остало што нам потребује. Сутрадан крену српска војска преко границе, а ми узесмо лево крило шумадијске дивизије и дођосмо као победници, први, напред војвода Воја, а ми за њим на Косово Поље...

22. фебруара 1913
Београд

Jafer

Наши у Пријепољу

— За Балкански Рат снимко Д. Зиндовић. —

Јаворска бригада, под командом пешадиског пуковника Миливоја Анђелковића, имала је задатак да ослободи новопазарски санџак. Тај свој задатак, и ако је располагала са сразмерно малом снагом, Јаворска бригада је извршила на потпуно задовољство Врховне Команде. Са мало борбе и још мање жртава Јаворска је бригаду за мало дана прокламовала слободу и српску власт у Сјеници, Новој Вароши, Пријепољу, Прибоју и Пљевљу где су се састале и братске изгрлиле две српске војске, љути Шумадинци и силни Црногорци. У данашњем броју доносимо две слике из ових нових српских крајева, који су насељени искључиво српским народом, од којих је приличан број Муслимана.

Једна слика представља чаршију у Пријепољу. Слика је најновији снимак нашег пријатеља и сарадника Д. Зиндовића, и показује, како је у овој пријатној варошици понова настао живот мира, реда и рада. Свет хита улицама за послом, свак задовољан, јер нема од чега да преза и страхује, пошто је српска војска на врховима

Један део чаршије у Пријепољу

свог оштрог бајонета са слободом донела у ове крајеве и равноправност свију и свакога без обзира на веру, народност, имућство.

Друга слика представља једну групу српских официра и војника, који су снимљени у моменту, када су ушли у Пријепоље и у њему прокламовали власт Краљевине Србије. Ту част да заузме Пријепоље доживео је храбри резервни пешадијски поручник д-р Драгиша М. Ђурић, професор Универзитета, протов син. Филозоф, који се одушевљавао у миру за једнакост, братство и слободу целог света у овом рату показао се и као и родољуб, који је у стању за Србинове идеале и живот свој да положи. Улазећи са својом четом у Пријепоље д-ра Драгишу дочекало је све живо, што се српским именом крсти и српским идеалима заноси пред градом и док се од узвика мушкараца проламало небо дотле су врле пријепољске Српкиње китиле цвећем Косовске осветнике, а њиховом командиру предали су диван венац мирисна цвећа у знак никад незаборавне захвалности и признања српској војсци. Хитри наш пријатељ г. Зиндовић својим апаратом снимко је тај моменат и тиме је задужио и нас и будућност.

Улазак српске војске у Пријепоље

На Чукур-чесми.

— ПРЕ ПОЛА ВЕКА —

Данас када је дошло време, да се обистине речи народног песника „Друмови ће пожељет Турака, ал' Турака није бити неће“ (као господара), право је, да се сетимо и скоре прошлости, која је још у свежој успомени многих савременика. Ова слика представља моменат крвопролића на Чукур-чесми пре пола века. Из тога догађаја поникла је слобода српским градовима и Србија је без жртава очишћена од Турака, да се после пола века толико оснажи, да тиранију протера и слободу донесе свему Српству под Турском до Ђевђелије, Битоља, Лерина, Кроје, Елбасана, Драча и Прибоја. Овај моменат са Чукур-чесме снимљен је са слике пок. Кирила Кутлика, оснивача Српске Сликарске Школе.

Раденкова смрт.

— Одломак из ратних успомена потпоручника М. А. —

Кроз теснац, кога образују две паралелне греде, које се од Томора пружају ка северу, протиче река Девол. При скретању Девол на запад налазе се три чувена разбојничка села Гостим и Штипоњ са десне и Суљево са леве стране реке. Та села никада нису признавала ничију власт па ни српску нису хтели признати. Када је XVIII пук дошао у Елбасан би издата строга наредба од команданта места, да сви мештани и сва околна села предаду оружје. Самовласни Арнаути тих села не хтедоше примити ту наредбу и спремају се да са оружјем у руци спрече улазак војних одељења, која су одређена за разоружавање. Пошто је потребно било да се и та села силом разоружају, јер су сметала патролама, упућеним ка Берату, буде одређен поручник Б. да оде и разоружа та села, од којих су у десно на 15 км. од села Милосиња, биваковале српске предстраже истурене према Берату.

Пре зоре, 15 јануара, одељење пешака ушло је у село Гостим и мештане затекло код својих кућа у постељи. Под малом пресијом предали су сво оружје, које су код себе имали Дивљи Арнаути су се врло тешко са оружјем растајали, али, пошто су видели да су ухваћени на легалу, нису имали где и морали су предати ту своју драгоценост.

Око осам часова пре подне, стари наредник Раденко, који је са поручником Б. пошао доби наређење да са 20 војника опколи село Штипоњ и не дозволе излазак мештанима. Да би разоружање ишло брже и сигурније поручник Б. је морао са два вода да уђе право у село и опкољени мештани видећи да немају где, морали би предати оружје. Претходно је морао да сачека. да Раденко опколи село. Стари наредник Раденко схватио је одмах сву озбиљност свога задатка и на издато наређење: рече само „разумем“. Та једна реч казивала је све: дисциплину, извршење задатка и смрт. Оштрим војничким погледом, кога може имати само стари војник, као што је био Раденко, погледа он војнике и шест најближих одвоји за две патроле, које ће имати задатак, да му осигурају наступање поред села. Прва патрола измаче око 300 метара, лево од ње друга, а Раденко са остатком оде за левом патролом подножјем виса, поред села, не надајући се, да су се Арнаути села Штипоња већ припремили за отпор. Поручник остаде са два вода на једном малом узвишењу испред села поред једне полупорушене куће и нервозно очекиваше уговорени знак од Раденка којим би му јавио да је са опкољавањем села готов. Разгледајући двогледом околне висове, који су се уздизали непосредно изнад села, поручник није примети ништа, што би могло да изазове сумњу, да су Арнаути заузели бусије и

тек што хтеде да нареди војницима да се крену у село, кад са свих страна затрешташе пушке. Поручник командова „Напред“ да би спасао наредника и измаче око стотину корака, али поче и он да трпи ватру. Један Арнаутин са брда викну: „На траг ако волиш живот!“ Три војника падоше рањена. Један Грк, бегунац из тог села истрча и рече, да се наредник са војницима затворио у једну кућу и да се одатле брани. Праштање пушака не престаје. Поручник Б. видео је да има малу снагу, да би могао да нападне село, које се спремило за отпор, с тога нареди војницима, да се врате код оне куће и ту да поседну положај за одбрану. Једног ордонанса посла код предстраже у Милосиње да тражи појачање.

Командант предстраже чуо је праштање пушака у оном правцу, у ком је поручник Б. и нареди потпоручнику М. да појаше коња и што брже да иде и види шта је тамо. Потпоручник М. прими командирово наређење, скочи на свог малог брдског коњића и изгуби се у брдовитом терену тога краја. После једног сата јахања, убиственог за коња од теренских тешкоћа, потпоручник М. изби на једну ливаду која се благо спушта са виса изнад села Штипоњ. Незнајући где се налази поручник Б. и где су Арнаути, он заустави коња, извади двоглед и потражи двогледом поручника Б. Не потраја ни један минут, кад Арнаути са виса отворе на њега брзу палбу. Благодарети рђавом нишањењу Арнаута, он неповређен ободу коња и спусти се у једну оближњу јаругу. Ту нађе једну патролу, која је извиђала јачину Арнаута и један војник из те патроле одведе га све јаругом до поручника Б. Ту се млади ратници посаветоваше шта да раде. Један је предлагао, да се одмах предузме напад с фронта на село, а други да се изврши померање и нападне вис на коме су се Арнаути спремили за одбрану. Пошто нису познавали снагу непријатељску, а виде да имају малу снагу, то

КОМАНДИР ЧЕТЕ У П. ПУКУ П. ПОЗИВА
Дим. Барбуловић

се сложе да не предузимају напад, но да Б. оде и изложи ситуацију командиру предстраже. Команду над получетом предузео је потпоручник М. На малој даљини испред положаја налазила се једна кућа, која је изгледала напуштена. Потпоручник М. посла једну патролу до те куће да види, да ли се може видети одатле место где се наредник Раденко налази. Патрола се примицала пажљиво кући, од једном плану неколико пушака и један војник паде рањен. Остали војници из патроле успеше да продру у кућу и ухвате три Арнаутина. Арнаути никако не признају да су они пуцали ма да су им и пушке нађене и цевци на пушкама биле загрејане.

Око 2 часа по подне са оближњег виса груну топ и једна граната парајући ваздух зари се у једну кућу. Поручник Б. дотрча на коњу и рече да иде чета и 2 топа под командом капетана З, и да ће чета напасти поло-

жај с фронта, а поручник Б. и потпоручник М. са по једним водом да нападну оба виса, које су посели Арнаути.

Танки стрељачки стројеви брзим кораком пређоше ливаде и брзо избише на висове. Арнаути осуше кратку али јаку ватру, али пошто видеше да су нападнути са три стране, прснуше куд који и изгубише се по околним јаругама. Јако заморени војници застадоше мало време да се одморе, у том поче да пада и мрак. Гробна тишина владала је свугди и са носем огао чути јак лавез паса у селу. Бојне патроле нису престале да врше извиђање. Оне су обишле целу косу и јавише да нема непријатеља.

Потребно је било што пре посетити целу косу и танка колона по један са 2 брдска топа крену се једном вијугавом и стрмом стазом преко јаруге. Кретање је извршено врло обазриво, јер се сваког момента очекивало изненађење од арнаутских заседа. После два часа тешког ноћног марша по непознатом и испреломаном терену, успе се да се поседне цео положај.

Село Штипоњ је као и остала арнаутска села, расурено на простору око 3. км. Куће су све у облику куле, од камена са пушкарницама. На такво село немогуће је ноћу нападати, а да не буде велики број жртава и с тога се морала сачекати зора. Ноћ је била мрачна и хладна. Ватре се нису смеле ложити и војници су провели ноћ врло тешко. Тешкоћа је нарочито долазила од тога што су се сви до појаса поквасили приликом преласка Гостинске реке и што су били приковани за место, нису смели шетати, јер се не би могао чути шум, ако би Арнаути покушали да се приближе. Лево чу се праштање пушака, изгледало је као да се код објавнице нешто десило. Храбри редов Цвејић са једним другом оде да види шта је. Потребна је била велика обазривост. Вешто као мачка, пузио је најпре кроз једно трње, за тим преко једне мочарне ливаде и успе да се успуза на вис. Његова силуета примети се на врху. Ту је била објавница и недалеко од ње крљао је један Арнаутин погођен у грло. Два Арнаутина крвнички су посматрали војнике, који су ту двојицу живе изненада у мраку дочепали. Неколико Арнаута покушали су да се приближе објавници и да је униште али су нагазили на стражарећа оделења и један погине, а двојица буду ухваћена.

О нареднику Раденку нико није могао ништа да сазна. Сваки је имао своје мишљење о њему. Једни су мислили, да се он пробио кроз село и то на супротну страну. Други су мислили да је он у кући и да тамо очекује помоћ. Сваки је то знао да он има 20 одличних и добро наоружаних војника који су у стању да одоле таквој једној руљи, као што су Арнаути. Дуже пушчане палбе није било и није се могло закључити, да је била каква очајна борба.

Време је пролазило врло споро. Ноћ је изгледала дуга као вечност. Сваки је нервозно очекивао зору, јер су сви били мокри и укочени од зиме. Тек што је почело да свиће, два вода војника обазриво су се приближавала селу, а остали су остали на положајима изнад села да би евентуалан напад Арнаута одбили. Једни пођоше левом, а други десном страном села. Ретки стрељачки стројеви од патрола брзо су се помицали кућама. Чим је кућа била опкољена тројица или четворица опрезно су улазили унутра и вршили претрес куће. Остали су претресали двориште и остале стаје не би ли где нашли ког од Раденкових војника. Кад се патроле приближе другој групи кућа, нађене су три мртва војника, поред једне оgrade у блату, мало даље од тог места лежала су још двојица. Ова двојица беху грозно унакажена. Претрешено је цело село, а Раденка и осталих петнаест војника нигде нема. Патроле већ избише и на оближњи поток да пију воде, кад у једној рупи спазе гомили лешева. Стари наредник Раденко и петнаест српских соколова лежали су мртви у блату и крви окупани. Дивљи Арнаути пропустили су обе патроле и кад је

наишао Раденко они су све из заседа мучки побии. Своју нејач су раније били склонили из села, јер су се надали посети српских војника. Разјарени војници, најревносније се размилише по селу, сваки узнеме сламе или сена, изабра једну кућу и за непуну пола часа цело село било је у пламену. Село је савњено са земљом, а зверовима је остало да размишљају шта да рале и да виде како и Србин уме да се свети.

Око 10 часова пре подне кренула се тужна поворка за Малосиње и у једном хладу од маслина сачрањена су тела српских јунака.

Српској крви би суђено да натопи и овај кут кршне и дивље Арбаније.

Наши јунаци.

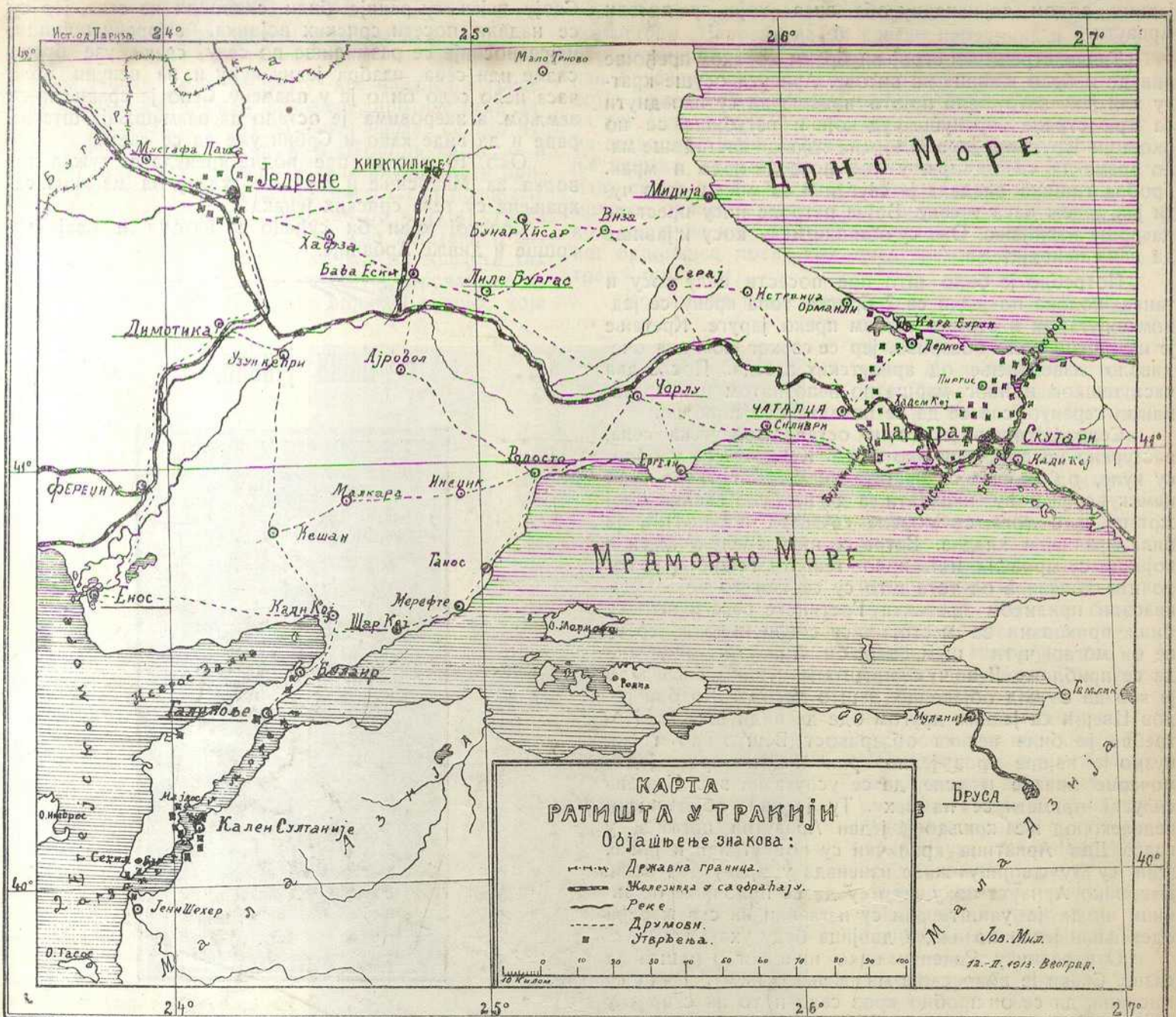
ПЕШАДИСКИ КАПЕТАН

БОРА МИШКОВИЋ,

командир чете у 4. пуку Стевана Немање.

Четврти пешадијски пук одликовао се у свима ратовима, што их је водила обновљена Србија, па је био један од најславнијих и у овој рату. Његови официри и војници почели су борбу на Рујну и свршили је на Битољу, учествујући и одликујући се у свима биткама. Један од хероја овога славног пука је и капетан Мишковић, који се особито одликовао са својом четом на Рујну, а и у свим другим борбама, нарочито на Битољу, где је осам сати са четом био у води.

Капетан Мишковић долази у ред наших најинтелигентнијих официра, који су се у доба мира одликовали својим војничким врлинама и спремом. На бојном пољу и ако је свагда био у првим редовима пред својим храбрим Ужичанима мимоишао га је непријатељски куршум, али су га теренске и временске тешкоће толико изнуриле, да је одмах после биткољске битке пао тешко болан. Сада му је већ много боље и ускоро ћемо га опет моћи видети међу храбрим му војницима.

ПОВРАТАК.

Дан лагано гасне.. Још се чује песма,
И шум лишћа свела које ветар носи..
Тек што није киша почела да роси;
Док негде у тами шушти, шушти чесма..

На довратку ниском стоји млада мома,
И изгледа негде у даљину празну,
У студени ветар, сумрак, хладну, мразну,
Ко да чека неког да се врати дома..
Брижна, ал' не тужна, ко сад да га виде,
Кад оде у помоћ са четом горштака,
Осветника љутих, лавова, јунака,
Србима и браћи која к њима иде.

Она чека јоште.. Поглед њезин блуди
Ка планини сивој; далекој у тами!
Дал' су нашли браћу ил' су јоште сами?

Дал' ће већ и њима зора да заруди?..

Кад из мрака ступи пред њу изненада
Плећат, снажни човек, њојзи тако мили.
„Нисмо више робље, што смо до сад били..
Ено Срби иду!.. Оствари се нада!“..
Викну и радосно у загрљај пану,
Затим иконици што у тами блиста,
Приступи и клекну, док око заблиста,
И сузица врела на земљицу ка'ну...

Дан већ давно гасно.. По пољу и њиви,
Паде тавни покров црне, хладне ноћи:
Свуд мир, сем што хукну негде у самоћи
Сове, и закреште ко поноћни диви!..

1913.

Јосиповић.